

In het pq komen enkele soorten voor die in de omgeving van Leersum niet in het wild voorkomen: Blaassilene, Nachtsilene en Ruig klokje. Met uit Zuid-Limburg aangevoerde grondsoorten (löss en kalkverweringsgrond) waren deze soorten in Proeftuin Broekhuizen terechtgekomen. Voor korte tijd hadden ze zich in pq B5 gevestigd.

De afname van de vitaliteit en fertiliteit bij Kruipende boterbloem is typerend voor een beginnende graslandontwikkeling op niet te natte gronden. Op de (vrij) kale grond in het begin breidde de soort zich snel uit en bloeide volop. Daarna volgde al snel een sterke teruggang, zij het met een kleine opleving in 1981. Bij de soorten Heermoes en Oranje havikskruid (een sierplant die nogal eens verwilderd voorkomt) kunnen we zien dat het zinvol is om naast de bedekkingsgraad ook de abundantie te noteren.

Omtrent het gedrag van soorten kunnen we ons aan de hand van tabel 1 dus een duidelijk beeld verschaffen.

Ook zien we of de vegetatie dichter of meer open, hoger of lager wordt.

Door het aantal soorten per jaar te bepalen, kunnen we nagaan hoe de soortenrijkdom zich ontwikkelt. Daarnaast kunnen we nog meer gegevens uit de tabel afleiden, o.a. gegevens die samenhangen met de milieu-eigenschappen van plantesoorten. Een aantal plantesoorten is kenmerkend voor voedselarme omstandigheden terwijl andere soorten juist een grote mate aan voedselrijkdom prefereren. Er zijn kalkminnende en kalkmijdende soorten, soorten die van natte bodem houden en soorten die droogte minnen. Kortom, aan de hand van de vegetatieontwikkeling kunnen we een en ander afleiden omtrent veranderingen in het milieu.

Op deze aspecten zal in een ander artikel worden ingegaan. □

Literatuur

- Londo, G. 1993a. Onderzoek in natuurtuinen 3. De decimale methode. *Oase* 3 (4): 11-13.
Londo, G. 1993b. Onderzoek in natuurtuinen 2. De methode Tansley. *Oase* 3 (3): 8-10.

Dr. Ger Londo werkt als ecoloog-vegetatiekundige aan het Instituut voor Bos- en Natuuronderzoek in Wageningen. Hij is o.m. auteur van "Natuurtuinen en -parken" en het recent verschenen boek "Tuin Vol Wilde Planten".

Kleine heemtuinen

Ervaringen met aanleg en beplanting

Jan Jaap Boehlé

Niet iedereen beschikt over een grote tuin. Vooral stadstuinen zijn vaak kleiner dan honderd vierkante meter. Ook onder deze kleine-tuin-bezitters bevindt zich een groep mensen die van de natuur houdt en daarom een heemtuin wenst.

Van beroep ben ik hovenier en ik heb mij onder andere in heemtuinen gespecialiseerd. Zodoende kom ik beroepsmatig in contact met een deel van deze mensen. Ik heb vanaf mijn kindertijd belangstelling gehad voor de natuur en ben altijd in de weer geweest met heemplanten. Mijn eerste tuin was een heemtuin en ook mijn huidige tuin bevat vele heemplanten.

Door mijn vroege belangstelling en het hebben van 'tuintjes' ben ik veel te weten gekomen over deze planten, hierbij geholpen door boeken en het uitwisselen van ervaringen met geestverwanten.

Mijn eerste boek was "Wildepplantentuinen" van J. Landwehr en C. Sipkes. Hierin zegt J. Landwehr onder meer: "**Theoretische kennis is niet toereikend, warme belangstelling is onmisbaar en ervaring doet de rest.**" En zo is het.

Ervaring krijg je pas na verloop van tijd. Door uitwisseling hiervan kan men tijd besparen.

In dit artikel wil ik uitleggen hoe ik kleine tuinen aanleg en beplant, de methodes die ik hierbij volg en de ervaring met de beplanting.

Aanleg

Daar de ruimte in stadstuinen beperkt is zoek ik naar een beplanting die niet al te robuust is. Hierin slaag ik, door niet te rijke, liefst schrale milieus te scheppen. Hiervoor maak ik graag gebruik van zand. Dit wordt met een lichte glooiing aangebracht. Grofzand en slakkezand zijn bij mij favoriet. Vaak moeten we bij aanleg van dergelijke tuinen de komische opmerking aanhoren of we bezig zijn, de Sahara aan te leggen; een jaar later krijg je complimenten of je hoort niets meer.

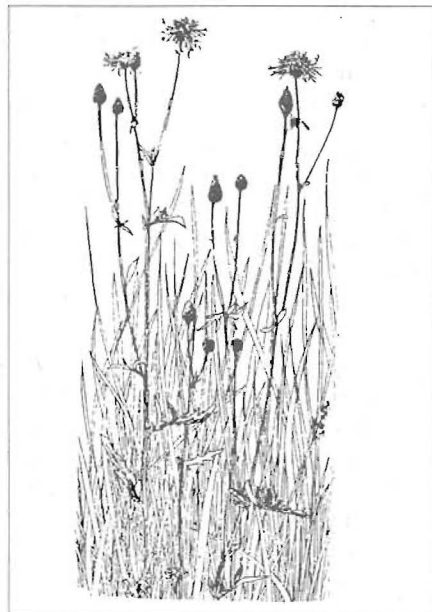
Op kleigrond breng ik een zandlaag aan van tenminste 15 cm dik; wil ik het écht

schraal hebben dan moet de dikte minstens 50 cm zijn. De dikte plus de glooiing van de zandlaag zorgen voor voldoende drainage.

Beplanting

Nu kom ik bij de keuze van de beplanting waarbij ik streef naar een soortenrijke vegetatie.

Zo heb ik eens een tuin aangelegd van 8 x 8 m die ik verdeeld had in drie milieus: Schraal, kalkrijk en matig voedselrijk zand. In het boek "Beknopt overzicht van Nederlandse plantengemeenschappen" van J.J. den Held vind je een lijst met plantengemeenschappen en de daarin voorkomende plantesoorten. Je komt voor 'schrale graslanden op zand' uit bij: *Plantengemeenschap 20*, "Klasse der zandige droge graslanden", voorkomend op zeer tot matig voedselarme zandgronden en *Plantengemeenschap 21* "Klasse der droge kalkgraslanden",

Grote centaurie, een kensoort van de klasse der droge kalkgraslanden.

eventueel aangevuld met *Plantengemeenschap 13* "Klasse der graanvruchtakkers". In "Natuurtuinen en -parken" van G. Londo kom je dezelfde planten tegen in zijn geschiktheidslijsten voor

zandgronden. Mijn gedachtengang zal wel te simpel geweest zijn; het resultaat was in elk geval anders dan ik plande. De fout lag daarin dat ik op een te klein oppervlak te veel verschillende milieus schiep. De planten, uitgekozen voor het matig voedselrijke zand deden het er het best, dijen vrolijk uit en produceerden vele zaailingen - kortom, zij namen de hele tuin in bezit.

Mijn lering hieruit is dat men zich op kleine oppervlakten moet beperken tot één, hooguit twee overeenkomende plantenmilieus.

Deze tuin is zeker geen mislukking geworden. Er komen voldoende soorten in voor, de tuin is kleurrijk en trekt veel vogels en insecten aan.

Na deze belangrijke ervaring volgde een tweede. Ondanks dat ik me nu aan de getrokken conclusie hield liep het weer mis. In dit geval bestond de bodem uit omhooggehaald voedselarm zandig leem.

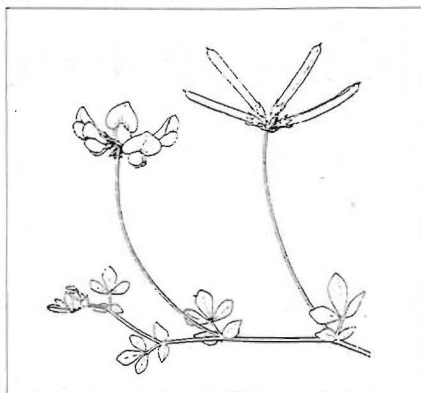
Gekozen werd voor *Plantengemeenschap 20*, Grasklokje en Sint Janskruid komen hierin beide voor.

Het eerste jaar ging alles goed maar in het tweede had het Sint Janskruid zich explosief ontwikkeld en alles overwoekerd. Nu wordt Sint Janskruid op arme grond niet zo gek hoog maar zij heeft weinig extra voedsel om tot grote stofproductie te komen. Deze eigenschap maakt haar voor dit soort beplantingen dus ongeschikt.

Tot mijn schande moet ik achteraf bekennen dat wanneer ik de geschiktheidslijst van G. Londo hier had gebruikt, ik deze ervaring misgelopen zou zijn, maar zoals J. Landwehr al zei: "Theoretische kennis is niet toereikend."

Een soortgelijke ervaring had ik jaren later in de tuin achter Kwekerij De Beemd. De uitgangssituatie was hier relatief voedselrijke lichte zavel. Deze werd ingezaaid/beplant met soorten uit de *Plantengemeenschap 25* "Klasse der vochtige graslanden" (of 'mr' in de geschiktheidslijsten in "Natuurtuinen en -parken" van G. Londo).

Aankankelijk leek alles naar wens te verlopen. Na een jaar waren er zelfs al zaailingen van de Rietorchis. Maar in de tweede helft van het daarop volgende jaar liep het uit de hand en dreigde het geheel door **Rolklaver** overwoekerd te

Rolklaver - *Lotus corniculatus*

worden. Nu heb ik in grotere tuinen, op leem of zand gelegen, geen problemen met deze plant, maar hier vormde ze een dik worteltapijt van ruim 10 cm dik. Wat hier nou direct de oorzaak van is weet ik niet. In de "Nederlandse Oecologische Flora" van E. Weeda wordt vermeld dat de plant soms als pionier optreedt. In "Wildepantenttuinen" van Landwehr en Sipkes wordt de plant omschreven als geschikt voor bloemenweiden en niet-woekerend.

Wat hier fout ging weet ik niet en de tijd zal in dit geval geen uitsluitsel geven, want de plant is met wortel en al verwijderd.

In voornoemde gevallen keerde ik mij tegen enkele soorten, maar het massaal optreden van een plantensoort hoeft niet direct tot de conclusie te leiden dat deze voor de kleine tuin ongeschikt is.

Wondklaver manifesteert zich het tweede en derde jaar massaal en net als je in het derde jaar besloten hebt de soort maar te rooien blijkt ze een terugslag gehad te hebben en komt ze nog maar sporadisch voor. Het gebeurt soms nog wel eens dat ze massaal terugkomt, maar dit is dan wel minder massaal dan in het tweede en derde jaar.

In de Groningse wijk Beyum mogen we een stadstuinje onderhouden waarvan het grootste deel (6x5 m) als stinzentuin is aangelegd. Deze tuin is ruim tien jaar oud en volgens de 'methode Londo' aangelegd. De gewraakte plant is hier de Gele dovenetel. Het nadeel is dat ze andere planten totaal overgroeit en het een zeer agressieve groeier is die moeilijk in te tomen is.

Ook verder kun je hier mooi zien dat een heemtuin op kleine schaal onderhoud nodig heeft. Veel stinzenplanten zijn

sterke groeiers, anderen gaan langzaam. Hier wordt dus soortgericht geweid. Planten als Voorjaarszonnebloem, Donkere ooievaarsbek en Daslook moeten ingeperkt worden zodat hun zwakkere broeders, zoals Holwortel, Lenteklokje en Primula's niet overgroeid worden.

De meeste tuinen op kleine schaal onderhoud ik op deze wijze. Uitgebloeide planten knip ik voor een tweede bloei af (maaien), terwijl ik bij anderen de uitgebloeide bloemen of stengels afknip waardoor ze blijven doorbloeien tot laat in de herfst (b.v. Duifkruid).

Met dit stukje wil ik geen paniek zaaien of bepaalde soorten uitsluiten, maar er op wijzen dat bepaalde soorten in kleine tuinen soms minder op hun plaats zijn. Had iemand mij bijvoorbeeld maar ge-

Heggewikke - *Vicia sepium*

waarschuwd voor de **Heggewikke**, zij overgroeit alles in mijn houtwal en ik ben al drie jaar bezig mij van haar te ontdoen! Iets vergelijkbaars gold voor een klant, waarvan de tuin overgroeit werd door Akkerklokjes, een mooie heemplant - maar gauw erg massaal.

Ik hoop met dit stukje te bereiken dat ook andere heemtuiniers hun positieve zowel als negatieve ervaringen via Oase meedelen, zodat we aan de hand van ieders ervaringen onze gezamenlijke kennis en inzicht kunnen verrijken en zo de tijd die we anders aan correcties kwijt zijn kunnen gebruiken om nieuwe nuttige ervaring op te doen. □

Jan Jaap Boehlé kweekt samen met zijn broer Rik Boehlé vele soorten heemplanten in heemplantenkwekerij De Beemd in Warffum (Gr.). Daarnaast legt hij tuinen aan, o.a. dus ook 'kleine' heemtuinen.